

ДА ЛИ ЈЕ БИЛО СУКОБА КОД КРИВЕ ЋУПРИЈЕ СЕПТЕМБРА 1941. ГОДИНЕ

У књизи „Поморавље у НОБ и револуцији 1941-1945“, издатој 1987. године у Светозареву у издању Историјског архива, на страни 147-148. писано је о сукобу партизана са Немцима 8. септембра 1941. године код Криве Ћуприје на путу Јагодина – Багрдан: *„После борбе код „левачког моста“ у Јагодини, очекивале су се репресије од стране Немаца. Штаб Поморавског партизанског одреда донео је одлуку да блокира све прилазе Јагодини и спречи долазак сељака у град. Једна десетина партизана међу којима су били Живадин Јанковић Кум, комесар Левачке чете, Милорад Марковић из Секурича, Вита Марјановић из Вукмановца, Милисав Стојковић из Беочића, Милован (?) из Бунара, Живота Зарић, СтИсторијааноје Миливојевић (кувар у одреду) и Милашин Стојовић из Ланишта, одређена да блокира пут Јагодина-Багрдан. Десетина је дошла на Липар и направила заседу код Криве Ћуприје с обе стране пута. Око 11 сати чула се хука мотора од Багрдана. Макло затим појавила се колона немачких аутомобила. Ћуприја се налазила на самој кривини, а пут преко ње био је под успоном. Камioni су се приближавали споро, идући у колони на растојању 40-50 метара. Када је први дошао пред Ћуприју, партизани су извршили напад ручним бомбама и пушкомитраљезом. Из других камиона искочили су Немци и примили борбу. Развијајући срељачки строј, неколико Немаца је допузало под саму Ћуприју и одатле отворили ватру из пушкомитраљеза. Услед недостатка муниције партизани су почели бацати бомбе, осули Немце још једним плотуном, а затим се повукли дубље у шуму. У овој борби је погинуо један непознати младић који је тог дана ступио у партизане, а изнад ока је лакше рањен Живадин Јанковић Кум. Партизани нису тада знали број погинулих Немаца. Тек кад је квислиншко „Ново време“ донело напис о овој борби, партизани су сазнали да је у борби на Липару погинуло 8 Немаца и уништен један камион“.*

О истом догађају, у Зборнику Војноисторијског института бр. 28 на страни 118 наведено, у извештају инструктора Покрајинског комитета за Србију (Петар Стамболић) од 19. септембра 1941. године да је *„друга десетина истог дана, 8 септембра, месец дана од смрти другова¹, на друму за Багрдан убила је 28 Немаца из заседе. Ми немамо губитака. Но, још увек главни задатак-пруга-није извршен и возови прилазе“.*

У Историјској архиви ЦК КПС написано је, да је после оштећења пруге код Ланишта и борбе са Немцима, партизанска група имала још један окршај са Немцима: *„После завршене борбе одмарали смо се у шуми званој Липар целога дана па пред сунчевог залажења ми смо сачекали на друму код Криве Ћуприје немачку аутоколону која је такође пребацивала, односно превозила Немце. На самој Ћуприји нас 8 смо уништили два камиона*

¹ Истог дана августа 1941. године погинули су Радилсав Никчевић, Јоца Милосављевић и Живота Станислављевић.

а у борби убили 29 Немаца. Наш друг Живадин Јанковић, родом из села Ланишта био је лакше рањен, мртве нисмо имали“.²

Споменик „партизанској акцији“ код Криве ћуприје

СУБНОР Јагодине (Светозарева) у биографији Живадина Јанковића „Кума“, политичког комесара левачке партизанске чете у 1941 години наведено је: *„Као добар борац и храбар омладинац истицао се у свим акцијама и борбама. Нарочито се истакао у борби код „криве ћуприје када је његова група напала немачке аутомобиле и уништила 28 немачких војника, заробила оружје, муницију и опрему.*

За овај његов подвиг похваљен је од руководиоца Устанка 1941 године, а јавно признање одао му је V Конгрес Комунистичке Партије Југославије /Тито-V конгрес КПЈ стр. 68 и 69/ називајући га херојем омладинцем“.³

Осим наведених извора, ни један други извор не помиње овај сукоб код Криве ћуприје. У листу *„Ново време“*, који аутор наводи у књизи *„Поморавље у НОБ и револуцији“*, не помиње се ни овај, а ни био какав сукоб септембра 1941. године у јагодинској општини.⁴

Вероватно најобјективнија књига о догађајима из времена Другог светског рата на овим просторима су свакако: *„Извештаји команде српске државне страже за округ моравски 1941-1944“*, такође у издању Историјског архива у Јагодини. На страни 35 извештаја наводи се један од догађаја: *„9. септембра 1941. године између станице Багран и Брзан дошло је до судара возова М.192 и М.187. Судар су припремили непознати наоружани људи одметнути у шуму, на тај начин што су, откачили локомотиву воза:187*

² ЗМЈ, Други светски рат, Фонд Ш, кутија 1. (копија)

³ ЗМЈ, Други светски рат, Фонд Ш, кутија 4. (копија)

⁴ „Моравски округ у листу Ново време“, издање Историјског архива у Јагодини 2008. године.

и после отварања регулатора пустили је на отворену пругу и иста се сударила са возом М.192“.

На страни 38: „18. септембра т.г. (1941) око 1.20 часова идући за Ђуприју воз бр. М.188 наишао је код одјавнице Гиље на паклену машину која је експлодирала. Мост се срушио а локомотива се претурила у поток. Непозната лица која су ово припремила, опљачкала су воз а што нису опљачкала запалила су. Људских жртава није било“.

На страни 39: „22. септембра т.г. (1941) у времену од 0,25 до 5.30 часова наоружана банда напала је на железничку станицу Арачићево. Нападаци су запалили сав инвентар, материјал путничке благајне и обрасце, поломили и спалили телефонске и телеграфске уређаје у железничкој станици у скретничким кућицама и у стражари бр. 30. На километру 123+209 избацили су десну шину из колосека“.

На страни 40: У ноћи 24/25. о.м. (септембар) покварена пруга између станица Рибник и Ланиште те је једна локомотива и неколико вагона испало из колосека.

На овом месту 6-IX-1941 год. вод Беличке партизанске чете
под руководством Јанковића Живадина из Ланишта уништила је један камион од
28 Немаца

7. јула 1951. год.

Градски одбор
Савеза бораца

(текст на плочи)

„Срећом“ овај догађај се није догодио, бар на основу познатих чињеница. После више сукоба, са вероватно остацима разбијене БЈВ, још 28. априла 1941. године донета је заповест о стрељању 100 Срба за сваког убијеног немачког војника. Одмазда према становништву Јагодине требала је да буде извршена после погибије двојице и рањавања тројице немачких војника код моста на Белици. Само заузимањем и гаранцијама Томе Ђорђевића, председника општине, Клефиша и Јосифа Бекеруса, директора пиваре, да се тако нешто неће поновити, сачувани су животи више десетина становника Јагодине. Поновна погибија немачких војника, и то њих 28, сигурно не би спречила казнене мере. Немачки реваншизам оставио би трајне последице на становништво Јагодине и њене општине. У Крагујевцу је, због убиства 10 и рањавања 26 војника стрељано око 3000 људи, а у Краљеву извршена су масовна стрељања у којима је убијено 2255 људи, после погибије 14 и рањавања 10 немачких војника.

Ово је најбољи доказ да се је то измишљени сукоб. Можда је био планиран, али није забележен ни најмањи покушај да се нападну немачки војници на путу Јагодина-Багрдан. У Јагодини се налазио само један вод немачке војске, и невероватно да су сви страдали код „Криве ћуприје“.

Није ово једини случај прекрајања или прилагођавање догађаја потребама пропаганде. Али подићи споменик поводом једног таквог измишљеног догађаја, вероватно ствара осећај вечног трајања, али и вечног заборављања стварних чињеница.

